

ORIENTERINGSSAK

Til:
Fakultetsstyret for Det juridiske fakultet

Møtedato:
22.02.2021

Sak:

Akkrediteringskrav, rekruttering og økonomiske forhold av betydning for ph.d.-programmet i rettsvitenskap

Fakultetsstyret behandlet i [sak 81/20](#) budsjett for 2021. I den saken ble det også kort redegjort for utviklingen i antall stipendiater tatt opp til fakultetets ph.d.-program. Dette ble knyttet til finansieringskilder og til de akkrediteringskrav som gjelder for ph.d.-program. Fakultetsstyret ønsket på bakgrunn av dette en nærmere gjennomgang av de momentene som ble omtalt i budsjettsaken. Hovedproblemstillingene gjelder oppfyllelse av akkrediteringskrav over tid og finansiering av stipendiatstillinger. Saken legges frem til orientering og diskusjon.

Akkrediteringskrav

Regler om akkreditering av institusjoner og studietilbud er gitt i Lov om universiteter og høyskoler § 3-1. I disse reglene skilles det ikke mellom forskerutdanning (ph.d.) og andre utdanninger, slik at akkrediteringsreglene er de samme for alle studietilbud. Institusjonsakkreditering som universitet innebærer såkalt selvakkreditering for studietilbud på alle nivå. Det betyr at UiT har faglige fullmakter til selv å opprette studietilbud på alle nivåer inkl. ph.d., uten å søke NOKUT. Det forutsettes imidlertid at UiT oppfyller de standarder og kriterier som er bestemt av Kunnskapsdepartementet og NOKUT. Systematikken og regelverket som gjelder institusjons- og studietilbudakkreditering i Norge ble innført i 2003, men har siden blitt revidert og tydeliggjort en rekke ganger.

Akkrediteringskravene omtalt i foregående avsnitt er gitt i Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (studiekvalitetsforskriften)¹ og i Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften)². De mest relevante bestemmelsene for drøftingen i denne saken er samlet i vedlegget til denne saken.

Kravene til det enkelte studietilbud er i hovedsak todelt og retter seg mot studietilbudets faglige innhold, og det tilknyttede fagmiljøets størrelse, kompetanse og stabilitet. I tillegg er det for ph.d.-programmer krav om et visst antall stipendiater på programmet.

Kravene til studietilbudets faglige innhold er gitt i studietilsynsforskriften § 2-2 og omfatter bestemmelser bl.a. angående læringsutbyttet, studietilbudets innhold og oppbygning, internasjonalisering og relevans, herunder relevant kopling til FoU-arbeid. Det er dessuten gitt faglige krav i studiekvalitetsforskriften § 3-3. Disse er blant annet knyttet til kvalitet og omfang

gjennom krav til høyt vitenskapelig nivå, faglig bredde og vitenskapelig helhet i ph.d.-programmet.

Kravene til fagmiljø er gitt i studietilsynsforskriften § 2-3 og i studiekvalitetsforskriften § 3-3. Studietilsynsforskriftens stiller i hovedsak kvantitative krav hva gjelder størrelse, altså antall vitenskapelig ansatte tilknyttet ph.d.-programmet, stillingsomfang, og andel vitenskapelig ansatte med professorkompetanse. Kravene er dessuten knyttet til fagmiljøets egen forskningsaktivitet, herunder deltakelse i samarbeid med andre forskere. Bestemmelsene i studiekvalitetsforskriften presiserer nærmere de krav som gjelder fagmiljøet f.eks. når det gjelder publisering på høyt internasjonalt nivå, forskningsresultater og faglig sammensetning i dybde og bredde slik at de ansatte dekker det faglige innholdet i ph.d.-programmet.

Kravene som er mest sentrale i denne saken, er de kvantitative kravene som er gitt i studietilsynsforskriften § 3-3(6):

“Institusjonen skal dokumentere at den har kapasitet og rekrutteringspotensial til å ta opp minst 15 stipendiater til doktorgradsstudiet i løpet av fem år etter oppstart. Institusjonen skal i tillegg sannsynliggjøre at den over tid kan opprettholde et doktorgradsmiljø med minst 15 stipendiater. Personer ansatt under ordningen nærings-ph.d. og offentlig sektor-ph.d., kan inngå i beregningen av antall stipendiater etter denne paragrafen og § 3-8 femte ledd. Minst åtte av stipendiatene skal ha hovedarbeidsplass ved institusjonen. Institusjonen kan i tillegg ta opp doktorgradskandidater med annen finansiering.”

Kravene ble tatt inn i forskriften i 2016 med virkning fra 9. februar 2017, i forbindelse med en forskriftsendring hvor flere innskjerpinger og presiseringer ble tatt inn. Det kreves dermed at et doktorgradsprogram i ordinær drift har minst 15 stipendiater. Dette volumkravet har en direkte sammenheng med finansiering av stipendiatstillinger over tid.

Finansiering av stipendiatstillinger

Som det ble redegjort for i [sak 81/20](#) om budsjettet for 2021, er det på det nåværende tidspunkt ingen umiddelbar fare for at ph.d.-programmet ikke skal oppfylle volumkravet på minst 15 stipendiater. Det ble imidlertid vist til at det fremover er behov for et nokså jevnt påfyll av stipendiatstillinger for å unngå fall i antallet stipendiater ned mot 15. Tall fra Database for høyere utdanning (DBH) viser at 3 stipendiater normalt fullfører hvert år³, men vi har sett at 2019 var et år med vesentlig høyere tall og at også 2021 ser ut til å kunne få like mange disputaser som i 2019, omkring 6. Når så mange stipendiater går ut av programmet i løpet av ett år, medfører det behov for å ta opp nye studenter til programmet, med mindre antall stipendiater til enhver tid er mye høyere enn 15. Har man mange stipendiater i programmet «tåler» en at så mange fullfører samtidig. Det er naturligvis positivt at produksjonen av kandidater med doktorgrad er høy, men dette må følges opp med tanke på å opprettholde både antall studenter i programmet og forskningsproduksjonen.

Følgende tabell er hentet fra [sak 81/20](#) angående budsjett for 2021 og justert noe. Tabellen viser bl.a. at en stor andel av nåværende stipendiatstillinger er finansiert av UiT-midler. Etter tildelingen av de to siste prosjektene fra Forskningsrådet (prosjektledere Ravna og Jakobsen) vil det i perioden 2021-2024 kun være 4 stipendiatstillinger ved fakultetet som er eksternfinansiert. Som tabellen viser er den vesentlige andelen av slike stillinger i denne perioden finansiert av ulike UiT midler, inkludert egenfinansierte stillinger over eget budsjett.

Finansiering			År				
			2021	2022	2023	2024	2025
Bevilgningsfinansiert. UiT	Nøkkelfordelt		12	9	7	6	
	Tematiske satsinger		3	2	2	1	
	Forsterket satsing		3	3			
	Strategisk		1	1			
	RNB ⁴ 2020		2	2	2	2	
	Jurfak		3	3	3	3	2
	Aurora senter			2	2	2	2
	Delsum		24	22	16	14	4
Eksternfinansiert	K.G. Jebsen		2				
	Forsknings- rådet	FRIPRO (Haugli)	2	2	2	2	2
		Samisk forskning (Ravna)	1	1	1	1	
		FRIPRO (Jakobsen)	1	1	1	1	
		Delsum	4	4	4	4	2
Totalt antall stipendiater i ph.d.-programmet			30	26	20	18	6

Tabell 1. Antall stipendiater (capita) som er kjent og antatt framskrivning med 4 år stipendiatperiode.

Det kan betraktes som en risiko at fakultetet i stor grad synes å være avhengig av stipendiatstillinger finansiert over strategiske satsninger ved UiT, samt over fakultetets eget budsjett. Svingninger i økonomien, og konsekvenser av nye regler om avsetning, kan medføre reduksjon i antall stillinger finansiert på denne måten. Samtidig hadde det klart vært ønskelig om en større andel av fakultetets stipendiatstillinger var finansiert gjennom de nøkkelfordelte tildelingene. Her må det forventes at tildelingene går noe opp som følge av dels flere stillinger i potten, og økt antall disputaser ved fakultetet.

Det er gledelig at det ved fakultetet har vært en økning både i antall søknader som sendes om ekstern finansiering, og i antall søknader som har fått tilslag. Til disse tallene vil det imidlertid alltid knytte seg usikkerhet, da det t ikke er lett å få tilslag på eksternfinansierte rettsvitenskapelige prosjekter. Samtidig kan søknader som får tilslag, gi store positive utslag. Eksempelvis kan det nevnes at dersom SFF- søknaden skulle få tilslag, er det der lagt inn finansiering av totalt 9 stipendiatstillinger. I tillegg til stipendiater i SFF-søknaden, er det på gang et samarbeid mellom de juridiske fakultetene og Arbeids- og sosialdepartementet. Departementet vil trolig tildele et prosjekt innen trygderett og EU/EØS-spørsmål verdsatt til 5 mill. per år over fire år. Disse midlene skal først og fremst gå til finansiering av en stipendiat ved hvert av fakultetene. Her må imidlertid fakultetene inn med egeninnsats. Ved fakultetet i Tromsø er det mest nærliggende å bidra med en egenfinansiert stipendiatstilling, slik at det blir en egenfinansiert og en eksternfinansiert stipendiatstilling, i tillegg til de som er vist i tabellen.

Dette illustrerer et viktig poeng, at fakultetet fremover må forvente å måtte bidra med stipendiatstillinger i form av egeninnsats (finansiering) for å sikre ekstern finansiering av ytterligere stipendiatstillinger. Økonomistyringen på fakultetet må derfor sikre både at det er rom for å gi tilsagn om slike egenfinansierte stipendiatstillinger, samt at tilsagn må kunne realiseres ved tilslag på søknader til ulike finansieringskilder. Dette er en utfordring på den måten at det er nokså uforutsigbart hvilke søknadsinitiativ som får tilslag, og dermed hvilke tilsagn som må realiseres i form av kostnader til stipendiatstillinger.

Avsetninger kan tenkes å bidra til det nødvendige handlingsrommet når det gjelder finansiering av stipendiatstillinger. Det er imidlertid besluttet å endre økonomireglementet nasjonalt slik at det ikke lenger tillates avsetninger på samme nivå som tidligere. Universitetsstyret behandlet i sak [S 51/20](#) hvordan overgangsordningen skulle være ved UiT i 2021. Implementering av disse nasjonale reglene på UiT er ikke ferdigstilt ennå og det er derfor usikkert hvilke konsekvenser reglene får for fakultetet. Slik den nasjonale modellen er innrettet, skilles det mellom avsetninger knyttet til investeringer og avsetninger for øvrig. Dette kan slå uheldig ut for Det juridiske fakultet, i og med at fakultetet ikke har virksomhet som tilsier investeringer i vitenskapelig utstyr. Avsetningsnivået utenom investeringer er i det nasjonale økonomireglementet satt til 5 %. I løpet av 2021 vil UiT beslutte hvordan det endrede økonomireglementet skal implementeres fra og med 2022.

UiTs økonomi

I UiTs budsjett- og økonomirapport til Universitetsstyret OS 26/20 i møte 29.10.2020 beskriver universitetsdirektøren institusjonens økonomi slik:

Universitetsdirektørens vurdering

Den økonomiske situasjonen ved UiT har endret seg den siste tiden. Fakultetene og enhetene synes å tilpasse seg målet på 7 % avsetninger i løpet av 2020 gjennom et styrt merforbruk. For universitetet som helhet og på sentralt nivå, er avsetningsnivået noe lavere enn ønskelig. Det gir et mindre handlingsrom for planlagte investeringer i bygg og annen felles infrastruktur, og gjør institusjonen mer sårbar for uforutsette forpliktelse.

Dette gir seg uttrykk i at den sentrale reserven som ved 2. tertial er -19 mill. kroner. Prognosen viser imidlertid at reserven ved utgangen av 2020 kan bli -75 mill. Dette er knyttet til innfrielse av økonomiske forpliktelser som har oppstått igjennom året i samband med igangsatte tiltak og prosjekter. Reserven er ment å være en buffer for å forhindre årlige svingninger i enhetenes rammer, slik at mindre rammekutt kan unngås i årlig tildeling. En negativ reserve er et uttrykk for at det er fordelt budsjettmidler utover universitets totalramme. Dette er også kommentert i sak om intern hovedfordeling som legges frem i dette universitetsstyremøtet. Universitetsdirektøren har der foreslått å legge frem en plan for å finansiere opp sentral reserve slik at budsjetterte merforbruk tas inn på sikt.

I og med at årsregnskapet for 2020 ikke er ferdigstilt, foreligger det nå ingen andre signaler enn de universitetsdirektøren har gitt ovenfor angående totalt lavt avsetningsnivå og overbudsjettering som har gitt en negativ reserve. Det er imidlertid god grunn til å nøye følge den økonomiske utviklingen for UiT, siden denne forventes å påvirke fakultetets økonomi, herunder framtidige strategiske satsinger.

Tildeling av stipendiatstillinger ved UiT – nøkkelfordelte og strategiske

Som det framgår av tabellen er mange av stipendiatstillingene tildelt fakultetet gjennom UiTs strategiske satsinger, men de fleste er nøkkelfordelt. UiT har i tillegg til de nøkkelfordelte stillingene også 38 såkalte historiske stillinger. I alt 352 stipendiatstillinger er finansiert over statsbudsjettet pr. januar 2021, inkludert 23 stillinger som ble tildelt i revidert nasjonalbudsjett høsten 2020. Disse 23 stillingene fases ut etter endt stipendiatperiode.⁵ En gjennomgang av bakgrunnen for de historiske stillingene og fordelingsnøkler for de nøkkelfordelte stipendiatstillingene er gitt i Universitetsstyrets sak [OS 25/20](#). Universitetsstyret besluttet i sak [S 2/21](#) at ordningen med historiske stillinger skal fases ut etter hvert som stipendiatene fullfører, og at stillingene deretter inngår i nøkkelfordelingen. I universitetsstyrets møte i mars vil ca. 90 stipendiatstillinger reforderes for 2022, fordelt mellom strategiske og nøkkelfordelte stillinger. Beregningsnøkkelen som har vært benyttet de siste årene har endret seg noe, men har hele tiden inkludert andel årsverk førsteamanuensis og professor, samt andel av lukket budsjettramme.

Lukket ramme omfatter for tiden publiseringspoeng, inntekter fra EU, Forskningsrådet og andre eksterne inntekter. I de siste årene har også gjennomstrømming i ph.d.-programmene vært del av beregningene i nøkkelfordelingen. Nøkkelen er dessuten slik at det er uttellingen i lukket budsjettramme som har størst vekt. M.a.o. vil økt publisering og økt eksterntfinansiering av virksomheten bidra til flere UiT-finansierte stipendiatstillinger. I universitetsstyrets sak [S 2/21](#) er det beskrevet at det vil utarbeides en revidert fordelingsnøkkel. Nøkkelen vil kunne ha betydning for antall stipendiatstillinger som tildeles fakultetet, dersom den nye fordelingsnøkkelen blir vesentlig endret i forhold til den som nå benyttes.

Over tid blir det 38 flere nøkkelfordelte stillinger, når de historiske stillingene fases ut. Det juridiske fakultet har de siste årene fått 2-3 % av de nøkkelfordelte stillingene, i gjennomsnitt 1,5 stilling hvert år. Når de historiske stillingene blir nøkkelfordelt, vil fakultetet i gjennomsnitt forvente å få 1 stipendiat mer enn nå gjennom nøkkelfordeling (2-3 % av 38 stillinger). Dette vil dermed i noen grad bidra til å opprettholde volumet i fakultetets ph.d.-program. Antall nøkkelfordelte stillinger ved UiT har i perioden 2019-2021 vært 51, 55 og 60 hhv. Noen av de historiske stillingene vil inngå i nøkkelfordelingen av stillinger for 2022.

Nøkkelfordelte og strategiske tildelinger kan være akkurat tilstrekkelig til å greie volumkravet på 15 stipendiat over tid, dersom en antar at det tilføres ca. 3,5 (2,5 nøkkelfordelte og 1 strategisk) nye stipendiatstillinger hvert år. De eksternt finansierte stillingene vil komme på toppen av dette og dermed gi en sikkerhet for at ph.d.-programmet ikke er helt avhengig av sentrale UiT-tildelinger. Såfremt fakultetet har økonomi til å egenfinansiere stipendiatstillinger, vil disse også bidra til at volumkravet innfris.

Gitt UiTs økonomiske situasjon som beskrevet tidligere i denne saken, er det usikkerhet knyttet til den strategiske tildeling av stipendiatstillinger de neste årene, men det er liten grunn til å tro at den øker vesentlig fra dagens nivå. Det framgår også av [OS 25/20](#) at flere stipendiatstillinger må finansieres eksternt for å nå UiTs ambisjoner. UiT har et mål om at 25 % av inntektene skal være fra eksternt finansiert virksomhet (bidrags- og oppdragsvirksomhet). Fakultetet har de siste årene ligget godt under dette måltallet og har derfor behov for å øke denne typen inntekter fra dagens nivå og over tid beholde et høyere nivå enn i dag. Dette vil kunne bidra til økt uttelling i form av nøkkelfordelte stillinger, avhengig av hvordan den nye nøkkelen blir, og vil dessuten kunne gi flere eksternt finansierte stipendiat. Økt eksterntfinansiering av stipendiat kan dermed oppfattes å gi en «dobbel effekt».

Veien videre

For å ha et visst slingsmonn, bør det til enhver tid være minst 20 stipendiat i programmet, slik at man «tåler» at noen blir forsinket, har permisjon, ikke greier å fullføre m.m. Da forutsettes det at det tilføres 5 stipendiat pr. år med prosjektperiode 4 år (5 ganger 4). Dersom en realistisk framtidig tilførsel av stipendiat fra UiT sentralt er 2,5 stillinger nøkkelfordelt og 1 stilling strategisk pr. år, betyr dette at det er behov for ytterligere 1-2 nye stipendiatstillinger pr. år som må finansieres over fakultetets økonomi og/eller finansieres eksternt. For å sikre vekst, god tilgang på søkere til faste stillinger og god kvalitet på programmet, bør fakultetet ha som mål å ligge noe over 20 stipendiat på programmet til enhver tid, da øker behovet for tilførsel av nye stillinger.

For å sikre disse målene, må det arbeides på flere områder.

Arbeidet for å øke fakultetets andel av nøkkelfordelte stillinger ved UiT må videreføres. Likeledes må arbeidet inn mot strategiske tildelinger og satsninger av ulike slag videreføres. Fakultetets policy med å bruke egne midler til stipendiatstillinger må også videreføres, og dette må skje på en strategisk måte slik at disse stillingene eksempelvis brukes som egenandel for å sikre ytterligere stillinger, eller i konkrete situasjoner hvor målet er å rekruttere spesielt gode søkere som ellers kan gå tapt. Her må det til enhver tid vurderes hvor stor risiko fakultetet skal ta med tanke på å lønne stipendiater over eget budsjett.

Samtidig bør det arbeides for å redusere avhengigheten av UiT-midler, ved å øke antall stipendiater finansiert fra eksterne kilder. Her er det mulig å gjøre et strategisk valg i forbindelse med utarbeidelse av søknader om ekstern finansiering av forskningsprosjekter: postdoktorer eller stipendiater? Dette valget må altså tas allerede ved utarbeidelsen av søknad og det bør vurderes om fakultetet skal ha en policy for slike søknader, f.eks. at det alltid skal søkes om finansiering av stipendiat(er), og/eller at det alltid skal søkes om finansiering av flere stipendiater enn postdoktorer, eller at det alltid må være minst like mange stipendiater som postdoktorer. Dersom en etablerer en slik form for policy, får det virkning på det faglige innholdet i de prosjekter som det søkes om eksterne midler til, dersom en postdoktor kan forventes å gjennomføre forskning på et annet nivå og med annet omfang enn en stipendiat.

Lena Bendiksen

dekan

—

Øyvind Edvardsen

fakultetsdirektør

—

oyvind.edvardsen@uit.no

77 66 02 64

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur